

Ötvenéves az Európai Közösség

A KÖZÖSSÉGI VERSENYPOLITIKA (ANTITRÖSZT JOG)
ÖTVEN ÉVE

Mekkától Medináig, és tovább Párizsba?

SZILÁGYI PÁL BÉLA
egyetemi tanársegéd (PPKE JÁK)

I. Bevezető gondolatok

Nyilvánvalóan több kötet is megtölthető lenne a közösségi versenypolitika¹ ötven évének értékelésével, így jelen tanulmány pusztán egy rövid, de átfogó történeti képet kíván felrajzolni egy képzeletbeli táblára a közösségi versenypolitika fejlődéséről, különösen annak kezdeti időszakáról.

A tanulmány írásának kezdetekor előre megjósolhatatlan volt a közelmúltban bekövetkezett fejlemény. Brüsszelben 2007. június 21. és 23. között összeült az Európai Tanács² és megállapodott a megfeneklett Alkotmányos Szerződés jövőbeni sorsáról. A tárgyalások eredménye rendkívül sokakat meglepetésként ért, nevezetesen, hogy a megalkotandó, a jelenleg hatályos alapító szerződéseket megváltoztató ún. Reform Szerződésben a Közösség feladatait felsoroló cikkből kikerül a zavartalan verseny biztosításának követelményére utaló 3. cikk g) pontja és a Reform Szerződéshez ún. Protokoll formájában csatolják csak ezt a közösségi célkitűzést.³ Ki kell emelni, hogy a *The Times* sajtó jegyzetei szerint a magyarok vették észre, hogy hiányzik a tervezetből az említett rész, és feltették a kérdést, hogy ez nem érinti-e a közösségi versenypolitikát?⁴ A spanyolok és a britek nem sokkal később léptek

¹ Közösség alatt értvén a továbbiakban az Európai Közösséget, mint az Európai Gazdasági Közösség utódját, továbbá az Európai Gazdasági Közösséget együttesen.

² http://www.eu2007.de/en/News/Press_Releases/June/0621ERAnkuendigung.html

³ “Presidency Conclusions,” (Council of the European Union, 23 June 2007). http://www.eu2007.de/en/News/download_docs/Juni/0621-ER/010conclusions.pdf

⁴ DAVID CHARTER – CHARLES BREMNER: Sarkozy Secretly Tried to Rewrite Rules on Europe – Germans Were Persuaded to Slant Statement in Favour of Protectionism. *The Times* 23 June 2007.

– a magyarok figyelemfelkeltő kérdése után –, és még José Manuel Barroso is csak ezek után „állította rá” jogászait a kérdésre.⁵ Sarközy francia elnök esetében nem szabad elfeledkezni arról, hogy választási kampányában erős francia protekcionista álláspontot képviselt, és így különös színezetet ad a történeteknek, hogy a franciák maguk győzték meg a németeket a változtatásról. Ezzel kapcsolatosan nemcsak azt kell hangsúlyozni, hogy mindezt megkérdőjelezhető módon tették, hanem felmerül a kérdés, hogy ez milyen hatással lesz a jövőbeni versenypolitikára? Ez a közelmúltbeli fejlemény adta az alcímét jelen tanulmánynak.

Ha európai versenyjogról értekezünk, rendkívül nehéz meghatározni azt a kezdeti időpontot, amikortól kezdődően európai versenyjogról beszélhetünk, illetve amelyet érdemes kiinduló pontnak meghatározni. A kartellekből eredő problematika a 19. századi Ausztriában már megjelent és intenzív tudományos vitát eredményezett, sőt az Osztrák-Magyar Monarchiában 1897-ben jogszabálytervezet is készült, azonban különböző okok miatt végül nem került elfogadásra.⁶ Ezt követően az antitröszt jog körébe tartozó kérdések rendre felmerültek Európában.⁷ Egy másik kiinduló pont lehetne az ausztriai közgazdasági iskola, vagy az európai antitröszt jog gyökereit jelentő ordoliberalizmus (freiburgi iskola) eszméje,⁸ vagy akár a Szén- és Acélközösség létrehozásáról szóló Szerződés. Mivel jelen tanulmány célja a közösségi versenypolitika történeti áttekintése, így kiindulás pontként a Római Szerződés 1957. évi aláírását határoztuk meg.⁹ Ezen a ponton rögtön meg is kell állnunk, ugyanis a közhiedelemmel ellentétben a versenyjog interdiszciplináris kutatása nem Chicagóban kezdődött, hanem először a német ordoliberalizmus tekintett úgy a versenyjogra, mint amely a gazdasági célok elérésének eszköze.¹⁰ Ez meg is jelent az 1957-es Európai Gazdasági Közösséget (a továbbiakban: EGK) létrehozó szerződésben, amelynek megszövegezése nagyrészt ennek az irányzatnak köszönhető.¹¹

1957. március 25. napján a hat alapító tagállam létrehozta az EGK-t, és az erről szóló Római Szerződés 3. cikk f) pontja (ma 3. cikk g) pontja) tartalmazta a zavartalan verseny biztosításának követelményét a közös piac (ma belső piac) vonatkozásában. Ezen túlmenően a 3. rész a közösségi politikákról a politikák közül elsőként már

⁵ Ibid.

⁶ Lsd. bővebben DAVID J. GERBER: *Law and Competition in Twentieth Century Europe: Protecting Prometheus*. Oxford: Oxford University Press, 1998, 43–68.; továbbá DAVID J. GERBER: The Origins of European Competition Law in Fin-De-Siècle Austria. *American Journal of Legal History*, 1992, 36.

⁷ Lsd. részletesen a Közösségek megalakítása előtti fejlemények tekintetében GERBER (1998) i. m. 69–231.

⁸ Lsd. részletesebben DORIS HILDEBRAND: *The Role of Economic Analysis in the EC Competition Rules*. The Hague: Kluwer Law International, 2002², 154–162.; GERBER (1998) i. m. 232–265., és CHRISTIAN AHLBORN – CARSTEN GRAVE: Walter Eucken and Ordoliberalism: An Introduction from a Consumer Welfare Perspective. *Competition Policy International* 2, no. 2, 2006 Autumn

⁹ A Római Szerződésbe foglalt cikkekhez vezető tárgyalások tekintetében lsd. pl. REIN WESSELING: *The Modernisation of EC Antitrust Law*. Oxford: Hart Publishing, 2000, 10–15.

¹⁰ ROGER J. VAN DEN BERGH – PETER D. CAMESASCA: *European Competition Law and Economics: A Comparative Perspective*. London: Sweet and Maxwell, 2006, 65.

¹¹ Lsd. bővebben KATALIN JUDIT CSERES: *Competition Law and Consumer Protection*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2005, 92–94.

kimondta a mai számozás szerinti 81. cikkben a versenykorlátozó megállapodások tilalmát, a 82. cikkben az erőfölénnyel való visszaélés tilalmát, és a 83. cikkben jogalkotási felhatalmazást adott az említett két cikk végrehajtására. Az aláíráskori Római Szerződés 89. cikke szerint a Bizottságnak, ahogy megkezdí működését, biztosítania kell a 81. és 82. cikkbe foglalt elvek alkalmazását, azonban a jogsértés megállapításán és nyilvánosságra hozatalán túl szankcionálási lehetősége nem volt, bár a tagállamokat felhatalmazhatta a jogsértés megfelelő orvoslása érdekében.¹² Ezen túlmenően a különleges jogokkal felruházott vállalkozások vonatkozásában is tartalmazott rendelkezéseket az eredeti Római Szerződés 90. cikke. Az állami támogatásokkal a Római Szerződés 92–94. cikkei foglalkoztak. Az alapító szerződés aláírásával azonban nem csak egy kiemelkedően sikeres versenypolitika kezdeteit alapozták meg az államok, hanem egyben az európai nemzeti versenyjogok közötti harmonizáció és jogközelítés egyik „sarokkövét” is létrehozták.¹³ Az alábbiakban végigtekintjük – a fontosabb állomások felvillantásával –, milyen út vezetett ahhoz, hogy az európai alkotmányossággal foglalkozó jogtudomány a közösségi versenypolitikát mára a közösségi „alkotmányjog” egyik alapvető tényezőjének tekinti.¹⁴

II. A kezdeti évek

1. A Bizottság tevékenysége

A vonatkozó rendelkezések alkalmazásának kezdeti éveit számos tapogatózó lépéssel teltek, továbbá a nemzeti jogokban érvényesülő, és a nemzeti jogalkotók által elképzelt politikák közötti ingadozás is jelentős szerepet játszott, így pl. a németek az ordoliberalis vonalat követve képzelték el a versenypolitikát, míg a franciák elsősorban egy gazdaságpolitikai eszközt láttak benne.¹⁵ A Római Szerződés 1958. január 1-jei hatálybalépése után az elkövetkező negyven évet alapvetően meghatározó egyik legjelentősebb lépés az ún. „17. sz. rendelet”¹⁶ megalkotása volt, amelyet komoly – három éves – előkészítő munka előzött meg. Ennek során a Bizottság gondos tárgyalásokat folytatott a tagállamok képviselőivel, amely során négy alapelv körvonalazódott ki: a közösségi versenyjogot a Római Szerződés más rendelkezéseivel összhangban kell alkalmazni, a közösségi versenyjog nem politikai célokat szolgál, a végrehaj-

¹² Római Szerződés 89. cikk (1)–(2) bekezdések

¹³ Lsd. azonban bővebben a harmonizáció tekintetében pl. MICHAELA DRAHOS: *Convergence of Competition Laws and Policies in the European Community - Germany, Austria and the Netherlands*. The Hague: Kluwer Law International, 2001.

¹⁴ Lsd. pl. JOSEF DREXL: *Competition Law as Part of the European Constitution*. In: ARMIN VON BOGDANDY – JÜRGEN BAST: *Principles of European Constitutional Law*. Oxford: Hart Publishing, 2006, 633–674., vagy JULIO BAQUERO CRUZ: *Between Free Movement and Competition*. Oxford: Hart Publishing, 2002, 1–81.

¹⁵ Lsd. bővebben GERBER (1998) i. m. 345–351

¹⁶ Council Regulation No. 17, [1962] OJ 13/204 (Special English edition 1959–62), a továbbiakban: 17. sz. rendelet.

¹⁷ Lsd. bővebben H. VON DER GROEBEN: *A European Policy on Competition*. *Bulletin of the European Economic Community*, 1960/3.

tást a számos érdek miatt központosítva és nemzetek feletti szinten kell biztosítani, és végezetül a jogbiztonság követelményével összhangban egységesen kell értelmezni a versenyjogi rendelkezéseket.¹⁷ Ezzel a versenyjog végrehajtása közösségi szintre emelkedett, a nemzeti jogok és hatóságok a közösségi versenypolitika által „kisajátított” ügyekben gyakorlatilag nem játszottak szerepet. Ez korántsem volt ilyen egyértelmű azonban a legelső évek alapján, tekintettel a fentebb hivatkozott eredeti Római Szerződés-beli 89. cikkre, továbbá, hogy a Szerződés maga sem irányozta ezt elő. Sőt, a tagállamok kifejezetten aktívnak voltak tekinthetőek a kezdeti időszakban.¹⁸ A Bizottság a 17. sz. rendelettel nem csak azt érte el, hogy ő volt felelős a vonatkozó cikkek végrehajtásáért kizárólagosan ha eljárást kezdeményezett,¹⁹ hanem azt is, hogy a jogalkotási felhatalmazás keretei között a kezébe vehette a versenypolitika alakítását közösségi szinten. További fontos meghatározó eleme volt az elkövetkező negyven évnek a 17. sz. rendelet azon szakasza, amely szerint a versenykorlátozó megállapodások tekintetében egyedül a Bizottság volt jogosult egyedi mentességet adni.²⁰ Ezzel párhuzamosan került bevezetésre a bejelentési eljárás a mentesülésekkel kapcsolatosan.²¹ Ennek köszönhetően 1962. november 1-jéig 920 többoldalú, 1963. február 1-jéig 34 500 kétoldalú megállapodást jelentettek be a Bizottsághoz.²² A bejelentési eljárás miatt beérkező ügyek száma gyakorlatilag megoldhatatlan munkaterhet jelentett a Bizottságnak (1971-ig csak kizárólagos megállapodásokból 30 000-et jelentettek be),²³ így a 19/65. sz. tanácsi rendelet feljogosította a Bizottságot csoportmentesítési rendeletek kiadására.²⁴ Az első csoportmentesítési rendeletet azonban csak 1967-ben fogadta el a Bizottság, kihasználva a számos bejelentésből eredő tanulási lehetőséget.²⁵ Visszatérve kezdeti gondolatunkhoz, a kiindulási helyzethez képest néha sikerrel vagy anélkül más felé is megindult a versenyjog fejlődése. Az iparpolitikai kérdések különösen a később ismertett fúziókontroll kapcsán jelentek meg, míg a Bizottság kizárólagosságát a 2004-es „nagy reform” szüntette meg.

A 17. sz. rendelettel kialakított végrehajtási és döntéshozatali mechanizmus egyik előnyének számított, hogy jelentős mértékben csökkent a politikai befolyásolás lehetősége. Egyben az így kialakított rendszer segítségével az ahhoz kapcsolódó IV. Fő-

¹⁸ Lsd. pl. GRANT W. KELLEHER: The Common Market Antitrust Laws: The First Ten Years. *Antitrust Bulletin* 1967/12, 1219–1221., vagy ALISSA A. MEADE: Modeling a European Competition Authority. *Duke Law Journal* 1996/1, 161–162.

¹⁹ Lsd. 17. sz. rendelet 9. cikk (3) bekezdése.

²⁰ 17. sz. rendelet 9. cikk (1) bekezdés.

²¹ 17. sz. rendelet 4. cikk (1) bekezdés.

²² D. G. GOYDER: *EC Competition Law*. Oxford: Oxford University Press, 2003, 40.

²³ First Annual Report on Competition Policy, Brussels, 1972. 15., 57.

²⁴ Regulation No 19/65/EEC of 2 March of the Council on application of Article 85 (3) of the Treaty to certain categories of agreements and concerted practices, OJ English special edition: Series I Chapter 1965–1966 P. 0035.

²⁵ IMELDA MAHER: Competition Law and Intellectual Property Rights: Evolving Formalism, In: PAUL CRAIG – GRAINNE DE BURCA (szerk.) *The Evolution of EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 1999, 605.

igazgatóság (DG IV.) lassan kivívta magának az elismerést az Európai Bizottságon belül és kívül, mint a közösségi politikák egyik legsikeresebbikének hatékony őrzője.²⁶ Mindezt rendkívül széles körű eljárási jogosítványok támogatták meg a 17. sz. rendeletben, mégis, az első két évtizedben a Bizottság vonakodott ezeket teljes körűen kihasználni.²⁷

1962 márciusáig a Bizottság nem töltötte munka nélkül a napjait, így 33 esetben járt el, de mégse hozott formális határozatot az ügyekben.²⁸ Az első formális határozatát 1964-ben hozta meg versenykorlátozó megállapodásokkal kapcsolatosan, amely kizárólagos értékesítési rendszerekkel volt kapcsolatos.²⁹ Nem sokkal később született meg a vertikális megállapodásokra vonatkozó joggyakorlat és az európai versenypolitika egyik alapkövének számító európai bírósági ítélet alapjául szolgáló *Grundig/Consten* határozat.³⁰ Bár a Bizottság alapvetően a vertikális megállapodásokra koncentrált ebben az időszakban, a horizontális megállapodásokat is egyértelműen károsnak tekintette³¹ és a nemzetközi kártell ügyben ki is szabta a közösségi versenypolitika első anyagi jogsértés miatti bírásgát 500 000 euró³² értékben,³³ igaz ezt az Európai Bíróság később lecsökkentette 435 000 euróra.³⁴

A közösségi versenyjogi jogalkalmazás első periódusában az erőfölénnyel való visszaélés a jogalkalmazás periferiáján maradt. Egyes szerzők attól féltek, hogy az pusztán írott szöveg marad és nem is kerül igazán alkalmazásra.³⁵ A 82. cikk alkalmazását bizonyosan hátráltatta annak újszerű volta, és az, hogy az erőfölényben lévő vállalkozások esetén erős nemzeti és politikai ellenállásba ütköztek volna a határozatok.³⁶

Az 1960-as évek a tapasztalatok alapján elsősorban a DG IV kiépítésével és a kezdeti időszakban elengedhetetlen tanulással teltek, amire a versenyjog újszerű gondolatvilága miatt szükség is volt. 1970. január 1-jéig a Bizottság mindösszesen 28 ügyben hozott formális határozatot.

²⁶ LEE MCGOWAN – STEPHEN WILKS: The First Supranational Policy in the European Union: Competition Policy. *European Journal of Political Research*, 1995/28, No. 2. 149.

²⁷ Lsd. még Uo. 149–150 vagy GERBER (1998) i. m. 353.

²⁸ GOYDER (2003) i. m. 41.

²⁹ Grosfillex/Fillestorf, 11 March 1964, J.O. 915/64.

³⁰ Grundig/Consten, 23 September 1964, J.O. 2545/64.

³¹ Lsd. pl. Dyestuffs, 24 July 1969, OJ [1969] L195/11.

³² A bírásgátat illetve különböző összegeket euróban fejezzük ki annak ellenére, hogy az adott időszakban az ECU volt a hivatkozási alap.

³³ Lsd. pl. International Quinine Agreement, 16 July 1969, OJ [1969] L192/5 (árrögzítés, kvóták megállapítása).

³⁴ ACF Chemiefarma v Commission, Case no 41/69, 15 July 1970, [1970] ECR 661 és Buchler & Co. v Commission, Case no 44/69, 15 July 1970, [1970] ECR 733 és Boehringer v Commission, Case no 45/69, 15 July 1970, [1970] ECR 769.

³⁵ Lsd. pl. I. SAMKALDEN – I. E. DRUKER: Legal Problems Relating to Article 86 of the Rome Treaty, *Common Market Law Review* 1966/3. 158, 162. A Bizottság akkori felfogása, és a 86. cikk mögött meghúzódó megfontolások szerint lsd. PINAR AKMAN: Searching for the Long-Lost Soul of Article 82ec. *Centre for Competition Policy Working Paper*, no. CCP Working Paper 07–5 (2007), <http://www.ccp.uea.ac.uk/publicfiles/workingpapers/CCP07–5.pdf>.

³⁶ Lsd. WESSELING i. m. 26–27.

Végezetül a hatvanas években a Tanács néhány szektorspecifikus rendeletet alkotott, így a mezőgazdaságra,³⁷ vagy a szállítmányozás vonatkozásán.³⁸ Ezt kiegészítette a Bizottság jogalkotása egyes eljárási kérdésekben.³⁹ A Bizottság rendeletei közül kétségkívül az egyik legjelentősebb a kizárólagos forgalmazási és beszerzési megállapodások csoportmentesítéséről szóló 67/67-es sz. bizottsági rendelet volt ebben az időszakban,⁴⁰ amelynek hatására a Bizottság több mint 25 000 mentesítési kérelem elbírálása alól mentesült.⁴¹

2. Az Európai Bíróság színre lépése

Az Európai Bíróság, mint számos más területen, úgy a versenyjog területén is nagy mértékben a saját maga által megszabott korlátok között tevékenykedve a kezdetektől aktívan és tágan értelmezte a versenyjogi rendelkezéseket, többek között az európai integráció elősegítése céljából. A versenyjogi kérdésekben hozott döntései miatt, mint azt hamarosan látni fogjuk, kezdetektől fogva kiérdemelte magának az „integráció motorja” jelzőt. Az Európai Bíróság kihasználta, a – De Gaulle által az 1960-as évek közepén előidézett – döntési folyamatok akadozását, és az integrációs folyamat „élére állt”. Ennek egyik eszköze a versenyjogi rendelkezések tág értelmezése volt.⁴² Goyder a bíróság döntéseit „lehetőségek tárházának” (windows of opportunity) nevezte, utalván a bírósági döntésekben rejlő lehetőségekre.⁴³ Gyakran, bár ténykérdésekben veszített a Bizottság, jogkérdésekben jelentős előrelépéseket – néha kifejezett szándékán túl – tudott elérni.⁴⁴ A Bizottság igyekezett is mindenben kihasználni az Európai Bíróság kitüntetett szerepét és gyakran követte a Bíróság „sugalmazásait”.⁴⁵

Az Európai Bíróság az 1960-as években számos olyan fontos döntést hozott amelyek a későbbi versenypolitika szempontjából rendkívül jelentősek, így ebben az időszakban született a *Consten and Grundig*⁴⁶ (vertikális megállapodások, kizárólagos forgalmazási szerződések, közösségi célok), a *Société Technique Minière (STM)*,⁴⁷

³⁷ Council Regulation No 26 of 4 April 1962 applying certain rules of competition to production of and trade in agricultural products. OJ 30, 20.4.1962, p. 993/62. Regulation as amended by Regulation No 49 (OJ 53, 1.7.1962, p. 1571/62).

³⁸ EEC: Regulation No 141 of the Council exempting transport from the application of Council Regulation No 17. *English special edition: Series I Chapter 1959–1962 P. 0291* és Regulation (EEC) No 1017/68 of the Council of 19 July 1968 applying rules of competition to transport by rail, road and inland waterway. *English special edition: Series I Chapter 1968(I) P. 0302–0312*

³⁹ Az egyes jogforrásokat nem kívánjuk részletesen felsorolni, azok az Európai Bizottság honlapjáról elérhetőek.

⁴⁰ Regulation No 67/67/EEC of the Commission of 22 March 1967 on the application of Article 85 (3) of the Treaty to certain categories of exclusive dealing agreements. OJ *English special edition: Series I Chapter 1967 P. 0010*

⁴¹ Lsd. GOYDER (2003) i. m. 56.

⁴² GERBER (1998) i. m. 352.

⁴³ GOYDER (2003) i. m. 534.

⁴⁴ Lsd. még Uo. 534–538. vagy GERBER (1998) i. m. 351–353.

⁴⁵ Uo. 354.

⁴⁶ Consten and Grundig v Commission, Case 56 and 58/64, 13 July 1966, [1966] ECR 299.

⁴⁷ Société Technique Minière v Maschinenbau Ulm, Case 56/65, [1966] ECR 234.

Costa v ENEL,⁴⁸ a *Walt Wilhelm*⁴⁹ (nemzeti jog párhuzamos alkalmazása), a *Parke, Davis v Centrafarm*⁵⁰ (szabadalmak hasznosítása), *Brasserie de Haecht I.*⁵¹ (megállapodások együttes hatása; megállapodás, összehangolt magatartás és döntés közötti összefüggés) vagy a *Völk v Vervaecke*⁵² (abszolút területi kizárólagosság, érzékelhetőség) ítéletek.

A fentebb hivatkozott ítéletek közül kettőre kívánunk kitérni. Az elő a *Consten and Grundig* ítélet, amely kiválóan példázza, hogy az Európai Bíróság miként segítette elő versenyjogi eszközökkel a közös piac integrációját. Az eset során ugyanis a Bíróság egyértelművé tette, hogy a 81. cikk vertikális és horizontális megállapodásokra egyaránt vonatkozik, továbbá, hogy a területi korlátozások – amelyek a tagállamok közötti kereskedelmet magánfelek megállapodásai útján korlátozni, és a tagállamok közötti határokat újra meghúzni kívánják –, a Közösség alapvető céljaival ellentétesek, és a 81. cikk hatálya alá tartozik azok megítélése. A *Consten and Grundig* ügy azonban ma már nem kerülhetne ilyen formában az Európai Bíróság elé, ugyanis azt nagy valószínűséggel a közös piaci integráció előrehaladtával, már az áruk szabad áramlására (védjegyekkel kapcsolatos jogkimerülés) vonatkozó esetjog alapján döntenék el.⁵³ Éppen ez az ügy volt az egyik tényező a jogkimerülés fogalmának kialakulásához vezető közösségi felfogásban.

A másik ítélet az *STM ítélet*, amely előzetes döntéshozatali eljárás során került Párizsból a Bíróság elé. Az *STM ítélet* egyrészt jelentős abból a tekintetből, hogy egyértelművé tette, egy tagállamon belüli megállapodások is a közösségi versenyjog hatálya alá tartozhatnak, másrészt, hogy egy megállapodás célja és hatása vagylagos feltevételek a közösségi versenyjog szempontjából. Bár az utóbbi ítélet született – néhány héttel – korábban, a jogalkalmazás kezdeteit elsősorban a *Consten and Grundig* ítéletben kimondottak határozták meg. Az *STM* ítéletben bár kimondta a Bíróság, hogy az adott megállapodást a megállapodás hiányában meglévő környezet függvényében kell értelmezni, ez az érv ritkán került alkalmazásra.

III. Az 1970-es és '80-as évek

1. Jogalkotás

A Bizottság az első évtized során szerzett tapasztalatait az utána következő két évtizedben jogszabályalkotásra használta, és többek között a csoportmentességi rende-

⁴⁸ *Costa v ENEL*, Case 6/64, 15 July 1964, [1964] ECR 585.

⁴⁹ *Walt Wilhelm and Others v Bundeskartellamt*, 13 February 1969, [1969] ECR 1.

⁵⁰ *Parke, Davis and Co. v Probel, Reese, Beintema-Interpharm and Centrafarm*, Case 24/67, 29 February 1968, [1968] ECR 55.

⁵¹ *Rasserie de Haecht v Wilkin-Janssens*, Case 23/67, 12 December 1967, [1967] ECR 407.

⁵² *Völk v Vervaecke*, Case 5/69, 09 July 1969, [1969] ECR 295.

⁵³ Nem véletlen, hogy a *Dassonville*-ítéletben kifejtett „mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedések” fogalom nagy hasonlóságot mutat a *Consten and Grundig* tagállamok közötti kereskedelem érintettségére vonatkozó részével. Lsd. *Dassonville*, Case 8/74, [1974] ECR 837. Lsd. még KAMIEL MORTELMANS: *Towards Convergence in the Application of the Rules on Free Movement and on Competition? Common Market Law Review*, 2001/38. és RENATO NAZZINI: *Article 81 EC between Time Present and Time Past: A Normative Critique Of “Restriction of Competition”*. *Common Market Law Review*, 2006/43.

tekkel igyekezett csökkenteni munkaterhét, amelyet számos kérdésben kiegészített, vagy megalapozott a Tanács jogalkotási munkája. Sok jogszabály került ebben az időszakban megalkotásra, amelyek máig éreztetik hatásukat.

Mindeközben az Európai Parlament első alkalommal kérte a Bizottságot éves jelentés elkészítésére 1971. június 7-én, amelynek a Bizottság eleget is tett 1972-ben.⁵⁴

2. Jogalkalmazás és ítélkezés

Az 1970-es években a Bizottság és a Bíróság szorosan együttműködve építette és „mélyítette” a közös piacot. Ekkor alapozták meg együttesen a ma is alapvetően érvényesülő – bár azóta számos ponton módosult – joggyakorlatot. Az időszakból néhány jelentős bizottsági határozat, többek között az *Omega Watches*⁵⁵, *Kodak*⁵⁶, *GEMA I*⁵⁷, *Continental Can*⁵⁸, *GEMA II*⁵⁹, *Zoja*⁶⁰, *Sugar Cartel*⁶¹, *United Brands (Chiquita)*⁶², *Vitamins*⁶³, *BMW Belgium*⁶⁴, *Hugin*⁶⁵ vagy *Parke Davis*⁶⁶ határozatok.

Ugyanekkor az Európai Bíróság sem tétlenkedett. Egyrészt a Bizottságtól hozzá kerülő ügyekben és előzetes döntéshozatali eljárások keretében is ítélkezett, valamint alapvetően tág teret engedett a versenyjogi jogalkalmazásnak a jogkérdések értelmezésével. Az esetek ismertetése akár csak utalás szintjén is meghaladja jelen tanulmány terjedelmi lehetőségeit, így pusztán utalni kívánunk néhány érdekességre a jogesetekkel kapcsolatban.

Ebben az időszakban kezdődött el a 82. cikk aktívabb kikényszerítése, miután három előzetes döntéshozatali eljárás keretében az Európai Bíróság értelmezte a Római Szerződés rendelkezéseit szellemi alkotások jogvédelme vonatkozásában.⁶⁷ A vertikális megállapodások továbbra is központi szerepet játszottak, ugyanakkor a horizontális megállapodások is kezdtek egyre fontosabb szerepet betölteni a jogérvényesítésben. Így pl. az európai cukor kartell esetén kilenc milliárd euró bírságot⁶⁸ szabott ki a Bizottság, igaz azt a Bíróság később mérsékelte.⁶⁹

Míg a 81. és 82. cikkek kikényszerítése terén komoly előrelépések történtek, addig az állami támogatásokra irányadó rendelkezések „Csipkerózsika álmát aludták”.

⁵⁴ *First Annual Report on Competition Policy*. Luxemburg, 1972.

⁵⁵ *Omega*, 28 October 1970, OJ [1970] L242/22

⁵⁶ *Kodak*, 30 June 1970, OJ [1970] L147/24

⁵⁷ *GEMA I.*, 02 June 1971, OJ [1971] L134/15

⁵⁸ *Continental Can*, 09 December 1971, OJ [1972] L7/25

⁵⁹ *GEMA II*, 06 July 1972, OJ [1972] L 166/22

⁶⁰ *ZOJA/CSC-ICI*, 14 December 1972, OJ [1972] L 299/51

⁶¹ *European Sugar Industry*, 02 January 1973 OJ [1973] L 140/17

⁶² *Chiquita*, 17 December 1975, OJ [1976] L 95/1

⁶³ *Vitamins*, 09 September 1976, OJ [1976] L 223/27

⁶⁴ *BMW Belgium*, 23 December 1977, OJ [1978] L 46/33

⁶⁵ *Hugin/Liptons*, 08 December 1977, OJ [1978] L 22/23

⁶⁶ *Beecham/Parke, Davis*, 17 January 1979, OJ [1979] L 70/11

⁶⁷ *Parke, Davis (op. cit.)*, *Deutsche Grammophon (op. cit.)* és *Sirena Srl v Eda GmbH, Case 40/70*, Judgment of the Court of 18 February 1971. *European Court reports 1971 Page 00069*

⁶⁸ *European Sugar Cartel op. cit.*

⁶⁹ *Suiker Unie v Commission, op. cit.*

Az 1970-es évek közepén kialakult olajválság a versenyjog területén is éreztette hatását és felerősödött a protekcionizmus,⁷⁰ továbbá időközben új tagállamok is csatlakoztak a Közösségekhez. Eközben az Európai Bíróság ítéleteiben bár továbbra is mintegy vezérfonalat adott a Bizottságnak, egyre alaposabb és részletesebb elemzéseket követelt meg a Bizottságtól.⁷¹ Mindeközben a Bizottság figyelembe vette az aktuális kihívásokat és a nemzeti gazdaságok rosszabb teljesítményét, és bár a hosszú távú cél továbbra is a közös piaci integráció maradt, a rövid távú célok között megjelentek egyéb közösségi és tagállami érdekek.⁷² Ilyen volt pl. a kis- és középvállalkozások gazdasági függőségének megjelenése a 82. cikk kapcsán.⁷³ Wesseling az ebben az időszakban született határozatokat és ítéleteket „második generációs” határozatoknak hívja, amelyeknek a legfőbb jellemzője, hogy részben elmozdultak az integrációs cél felől a verseny folyamatának a védelme felé.⁷⁴

Mindeközben a tagállamok számára, egész pontosan a tagállami bíróságok és a gazdasági szereplők számára régi-új lehetőségek jelentek meg. Mint arra a fentebbiekben hivatkoztunk, az eredeti Római Szerződés nem irányozta elő a Bizottság kizárólagos szerepét a versenyjogi rendelkezések kikényszerítésében. Az 1960-as évek kezdeti bizonytalanságai után azonban „magukra találtak” a tagállami szereplők. Ennek a biztos alapjait egy előzetes döntéshozatali eljárás során a bíróság elé kerülő ügy jelentette (SABAM).⁷⁵ Ebben a bíróság a 81. és 82. cikk közvetlen alkalmazhatóságát és így kikényszeríthetőségét félreérthetetlenül kimondta, továbbá egyértelművé tette a nemzeti bíróságok kötelezettségét ezek alkalmazására.

Míg 1970. január 1. és 1980. január 1. között a Bizottság 125 formális határozatot hozott a 81. és 82. cikkel összefüggésben, addig 1980. január 1. és 1990. január 1. között 163-at. Ugyanebben az időszakokban azonban az Európai Bíróság által eldöntött ügyek száma szinte megduplázódott 59-ről 101-re. A Római Szerződés aláírása után 25 évvel a versenyjogi jogalkalmazás számos problémás kérdése már a Bíróság elé került.

További érdekesség ebből az időszakból, hogy a *Metro I.* esetben⁷⁶ a Bíróság kimondta, hogy az esetek megítélése során a mérce nem feltétlenül a tökéletes verseny, hanem a működőképes verseny (workable competition), továbbá, hogy a szabad verseny nem abszolút elsődleges célja az európai versenyjognak, hanem a verseny kívá-

⁷⁰ GERBER (1998) i. m. 359.

⁷¹ FRANCIS G. JACOBS: Court of Justice Review of Competition Cases. In BARRY E. HAWK (ed.): *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute – Antitrust and Trade Policies in International Trade*. New York: Fordham Corporate Law Institute, 1988.

⁷² GERBER (1998) i. m. 362–363.

⁷³ Uo. 368.

⁷⁴ WESSELING: *The Modernisation of EC Antitrust Law*. 33. A „második generációs” versenypolitika 1980-as évek közepén felmerülő aktualitásai tekintetében lsd. bővebben JEAN-FRANCOIS VERTYNGE: Current Antitrust Policy Issues in the EEC: Some Reflections on the Second Generation of Competition Policy. In BARRY E. HAWK (ed.): *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute – Antitrust and Trade Policies in International Trade*. New York: Fordham Corporate Law Institute, 1985.

⁷⁵ *Belgische Radio en Televisie v SV SABAM and NV Fonior*. Case 127–73. Judgment of the Court of 30 January 1974. *European Court reports 1974 Page 00051*

⁷⁶ *Metro SB-Großmärkte GmbH & Co. KG v Commission of the European Communities*, op. cit.

natos mértéke iparáganként változó lehet az EK Szerződésbe foglalt célok függvényében.⁷⁷ Egyben megjelenik az EK területén kívül honos vállalkozások magatartásai feletti kontroll igénye és annak lehetőségei is a ‘gazdasági egység’ (group of economic unit) fogalom bírósági elfogadásával,⁷⁸ valamint a végrehajtási (implementációs) elv elismerésével.⁷⁹ Megjelent mindezek mellett a különleges jogokkal felruházott és állami tulajdonban lévő vállalkozások magatartásainak vizsgálata is a jogalkalmazásban.⁸⁰

A ’80-as években azonban nemcsak maga a jogalkalmazás változott, hanem a IV. sz. Főigazgatóság is. Többek között létrehozták a Meghallgatási Tisztviselő intézményét 1982-ben.⁸¹ Az 1980-as évek végére fejeződött be az a folyamat, amely során az „unalmas és mellőzött” főigazgatóság az egyik legjelentősebb és legelismertebb bizottsági részleggé formálódott. Ez részben a sikertelen tagállami szintű protekcionizmusnak, az elindított Belső Piac programnak, és két kiváló – a belső piaci integráció iránt elkötelezett⁸² – versenyügyekért felelős biztosnak (Peter Sutherland és Sir Leon Brittan) volt köszönhető.⁸³ Egyben az elismertség kivívása azt is jelentette, hogy a főigazgatóság a ’80-as évek végére a kezdeti tucatról 300-ra növelte hivatalnokai számát.⁸⁴

Az 1980-as évek legvége egyértelműen a Fúziós Rendelet⁸⁵ elfogadása és hatálybalépése körüli várakozással telt.⁸⁶

⁷⁷ Lsd. bővebben WESSELING i. m. 34–36.

⁷⁸ ICI v Commission, op. cit., Centrafarm BV v Sterling Drug Inc., op. cit., Commercial Solvents, op. cit.

⁷⁹ Ahlstrom and Others v Commission, op. cit. Lsd. még BASTIAAN VAN DER ESCH: Some Aspects of “Extra-Territorial” Infringement of EEC Competition Rules. In BARRY E. HAWK (ed.): *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute – Antitrust and Trade Policies in International Trade*. New York: Fordham Corporate Law Institute, 1986., továbbá WALTER VAN GERVEN: EC Jurisdiction in Antitrust Matters: The Wood Pulp Judgement. In BARRY E. HAWK (ed.): *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute*. New York: Fordham Corporate Law Institute, 1990.

⁸⁰ Lsd. pl. AURELIO PAPPALARDO: Measures of the States and Rules of Competition of the EEC Treaty. In BARRY E. HAWK (ed.): *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute – Antitrust and Trade Policies in International Trade*. New York: Fordham Corporate Law Institute, 1985. vagy JOHN TEMPLE LANG: Community Antitrust Law and Government Measure Relating to Public and Privileged Enterprises: Article 90 EEC Treaty. In HAWK (1985) i. m.

⁸¹ Lsd. bővebben SZILÁGYI PÁL BÉLA: A Meghallgatási Tisztviselő szerepe a versenyjogi eljárásokban. In TÓTH TIHAMÉR (szerk.): *A versenyjog aktuális kérdései*. Budapest: 2005.; továbbá HARTMUT JOHANNES: The Role of the Hearing Officer. In HAWK (1990) i. m.

⁸² Lsd. Pl. PETER D. SUTHERLAND: EEC Enforcement Policy: Recent Developments and Future Prospects. In BARRY E. HAWK (szerk.): *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute – Antitrust and Trade Policies in International Trade*, New York: Fordham Corporate Law Institute, 1987.

⁸³ MCGOWAN – WILKS: The First Supranational Policy in the European Union: Competition Policy. *European Journal of Political Research*, Vol. 28 No.2, 151–152.

⁸⁴ GOYDER (2003) i. m. 531.

⁸⁵ Council Regulation (EEC) No 4064/89 of 21 December 1989 on the control of concentrations between undertakings. *Official Journal L 395, 30/12/1989 P. 0001–0012*. Továbbiakban: Fúziós Rendelet

⁸⁶ Lsd. pl. ERNST-JOACHIM MESTMÄCKER: Merger Control in the Common Market: Between Competition Policy and Industrial Policy. In BARRY E. HAWK (ed.): *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute – Antitrust and Trade Policies in International Trade*, New York: Fordham Corporate Law Institute, 1989., és ELEANOR M. FOX: Federalism, Standards, and Common Market Merger Control. In HAWK (1989), és F. M. SCHERER: European Community Merger Policy: Why? Why Not? In HAWK (1989) i. m.

IV. A reformok másfél évtizede

Az 1990-es évek eleje az Egységes Európai Okmány és a Maastrichti Szerződés hatása alatt telt. A Fúziós Rendelet bevezetése mellett további alapvető változás a versenypolitika vonatkozásában az volt, hogy az Európai Unió létrehozásáról szóló Szerződés 130. cikkében (mai 157. cikk) elismerte az iparpolitikát, mint a Közösség egyik célját. Ezen túlmenően, mivel az 1970-es évek vége óta az Európai Bíróság munkaterhe jelentős problémát jelentett, az Egységes Európai Okmány előírta egy új bíróság létrehozását (azonban nem mint különálló intézmény), amelyről 1988-ban döntés is született,⁸⁷ és amely 1989 októberétől megkezdhetette működését. Az Elsőfokú Bíróságot eleve két körbe tartozó esetek feletti ítélkezésre hozták létre, amelyből az egyik a versenyügyek voltak. Egyben erre az időszakra – mivel az Európai Bíróság kevésbé volt aktív, mint korábban – a Bizottság is változtatott jogpolitikáján, és egyre inkább jogalkotási eszközökhöz folyamodott céljai elérése érdekében.⁸⁸

1. A Fúziós Rendelet alkalmazása, mint az évtized egyik sikerpolitikája

Már az 1960-as évek közepén a Bizottság tanulmányokat készített abból a célból, hogy megvizsgálja a kérdést, alkalmazható-e a 81. cikk a fúziókra. Ennek eredményeképpen, 1966-ban egy memorandumban⁸⁹ a Bizottság jelzi, hogy a részvények vagy eszközök átruházásával megvalósuló koncentrációkra nem vonatkozik a 81. cikk. A Bizottság így arra az álláspontra jutott, hogy bár néhol nem teljesen egyértelműek a határok, mégis nagy biztonsággal lehet alapvető határvonalat húzni a versenykorlátozó magatartások és a koncentrációk között.

A 82. cikkben rejlő lehetőségeket a Bizottság hamar felismerte, és a *Continental Can*⁹⁰ ügyben vállalati koncentrációra kívánta alkalmazni azt. Bár a Bizottságnak nem sikerült bizonyítania döntésének megalapozottságát, mégis sikerült elérnie, hogy a Bíróság számára kedvező döntést hozzon a jogkérdésben, ugyanis utóbbi elismerte, hogy alkalmazható az összefonódásokra a 82. cikk.

Az első tervezet egy koncentráció ellenőrzésről szóló tanácsi rendeletről 1973-ban jelent meg, azonban a tagállamok ellenállásán a rendelet megbukott. A vitatott kérdések, így különösen a rendelet hatályának terjedelme miatt, későbbiekben több tervezet is készült 1982-ben, 1984-ben és 1986-ban, de egyiknek sem sikerült megszereznie a kellő támogatást. Végül, feltehetőleg részben a Philip Morris⁹¹ eset hatására, a tagállamok egyezsége jutottak és elfogadták a Fúziós Rendeletet.

⁸⁷ 88/591/ECSC, EEC, Euratom: Council Decision of 24 October 1988 establishing a Court of First Instance of the European Communities. *Official Journal L 319, 25/11/1988 P. 0001–0008*

⁸⁸ GERBER (2003) i. m. 375–381.

⁸⁹ Memorandum on the problem of mergers in the Common Market, Competition Series Study No. 3, Brussels, 1966.

⁹⁰ *Europemballage and Continental Can v. Commission* Case 6/72 [1973] ECR 215: CMLR 199.

⁹¹ *British-American Tobacco Company Ltd and R.J. Reynolds Industries Inc. v Commission of the European Communities*, Joined Cases 142 and 156/84 [1987] ECR 4487:[1988] 4 CMLR 24.

Elfogadásától kezdve a rendeletre a Bizottság úgy tekintett, mint amely az Európai Közösségekben alapvető fontosságú eszköz a zavartalan verseny biztosításához.⁹² A Bizottság már a rendelet alkalmazásának kezdetén is ellenállt annak, hogy különböző iparpolitikai, szociális vagy munkaerő-piaci szempontokat érvényesítsen.⁹³

Az első tiltó határozat 1991-ben született a *De Havilland* ügyben, amely azonban nagy tiltakozást váltott ki az olasz és a francia állam képviselői részéről, akik sérelmezték, hogy iparpolitikai szempontokat nem vett figyelembe a Bizottság, és túlságosan ragaszkodott a leírt szöveghez. A francia állam ennek során odáig merészkedett, hogy az egész Bizottságot megbuktatással fenyegette.

Nicholas Levy⁹⁴ alapján négy időszakra oszthatjuk a Fúziós Rendelet alkalmazásának gyakorlatát: (a) 1990–1994. a kibontás időszaka; (b) 1995–1998. a konszolidáció időszaka; (c) 1999–2001. az ellentmondások időszaka; (d) 2002–2003. a számvetés időszaka.

(a) 1990–1994. A kibontás időszaka⁹⁵

Ebben az időszakban a Bizottság jogalkalmazása a Fúziós Rendelet tekintetében számos kérdésben messze felülmulta a legoptimistább elemzők elvárásait is: (i) a Bizottság szinte minden esetben betartotta a szűk határidőket; (ii) a Bizottság rugalmas és nyitott volt a Fúziós Rendelet eljárási szabályainak alkalmazása során, nem beszélve a gyakorlat jelentős fejlődéséről; (iii) a Bizottság közgazdasági bizonyítékokat és rendszerszerű piac-meghatározást kezdett alkalmazni; (iv) sikeresen ellenállt a politikai nyomásnak; (v) szorosan együttműködött a tagállami hatóságokkal, a Fúziós Rendeletet használva a versenyjog és versenypolitika általános megbecsülésének elősegítésére az Európai Unióban; és (vi) segítette a nemzetközi együttműködést más nemzeti hatóságokkal, különösen ideértve az Egyesült Államok szövetségi szerveit.⁹⁶

Ebben az időszakban sok időt szentelt a Bizottság a koncentratív és a kooperatív közös vállalatok közötti különbségek kidolgozására,⁹⁷ továbbá a Fúziós Osztály (Merger Task Force) kidolgozta az összefonódások elemzésénél részben ma is alkalmazott módszer alapjait. A kiindulópont az érintett piac meghatározása. Ennek kibontása során kiemelkedő jelentőséggel bírtak egyes ügyek, mint pl. *DuPont/ICI*,⁹⁸ *Nestlé/Perrier*⁹⁹ és a *Procter & Gamble/VP Schickedanz II*.¹⁰⁰

⁹² XXth Report on Competition Policy, 1990.

⁹³ SIR LEON BRITTON: *The Early Days of EC Merger Control*, in *EC Merger Control: Ten Years On*. London: International Bar Association, 2000.

⁹⁴ NICHOLAS LEVY: EU Merger Control: From Birth to Adolescence. *World Competition* 2003/26, no. 2.

⁹⁵ Nagy mértékben támaszkodva: Uo.

⁹⁶ Uo.

⁹⁷ Lsd. Commission Notice regarding the concentrative and cooperative operations under Council Regulation (EEC) No. 4064/89 of 21 December 1989, on the control of concentrations between undertakings, 1990 OJ C203/10; továbbá lsd. Commission Notice on the distinction between concentrative and cooperative joint ventures under Council Regulation (EEC) No. 4064/89 of 21 December 1989, on the control of concentrations between undertakings, 1994 OJ C385/1.

⁹⁸ Case IV/M.214, Commission Decision of 30 September 1992, 1993 OJ L 7/13

⁹⁹ Case IV/M.190, Commission Decision of 22 July 1992, 1992 OJ L 356/1

¹⁰⁰ Case IV/M.430, Commission Decision of 21 June 1994, 1994 OJ L 354/32

Sokáig kérdéses volt, hogy a Fúziós Rendelet erőfölényre utaló szabálya vonatkozik-e kollektív erőfölényre. A Bizottság a bizonytalanság eloszlatására a *Nestlé/Perrier* ügyben kiépítette a Fúziós Rendelet alkalmazásában a közös erőfölény elméletét.

(b) 1995–1998. A konszolidáció évei

Ebben az időszakban a Bizottság egyrészt a közös vállalatok helyzetével kapcsolatos problémákat rendezte, másrészt megalapozta a 2000-ben bevezetésre kerülő közleményt a problémamentes esetekre az egyszerűsített eljárás vonatkozásában.¹⁰¹ A brüsszeli szerv különösen a vertikális hatásokra koncentrált és számos esetben vizsgálta a vertikális hatásokat részleteiben: *Nordic Satellite Distribution*¹⁰², *RTL/Veronica/Endemol*,¹⁰³ *Gencor/Lonrho*,¹⁰⁴ *Kesko/Tuko*,¹⁰⁵ *Saint-Gobain/Wacker Chemie/NOM*,¹⁰⁶ *Blokker/Toys „R” Us*,¹⁰⁷ *Bertelsmann/Kirch/Premiere*,¹⁰⁸ *Deutsche Telekom/Beta Research*.¹⁰⁹ Szintén erre az időszakra nyúlik a portfólió- és a konglomerátum hatások részletesebb kidolgozásának kezdete, így a *Coca Cola Enterprises/Amalgamated Beverages GB*,¹¹⁰ *The Coca Cola Company/Carlsberg A/S*¹¹¹ és a *Guinness/Grand Metropolitan*¹¹² esetekben.

¹⁰¹ Commission notice on a simplified procedure for treatment of certain concentrations under Council Regulation (EEC) No 4064/89, *Official Journal C 217*, 29/07/2000 P. 003–0034

¹⁰² 96/177/EC: Commission Decision of 19 July 1995 declaring a concentration to be incompatible with the common market and the functioning of the EEA Agreement (Case No IV/M.490 - Nordic Satellite Distribution), *Official Journal L 053*, 02/03/1996 P. 0020–0040

¹⁰³ Commission Decision of 20 September 1995 relating to a proceeding pursuant to Council Regulation (EEC) No 4064/89 (IV/M.553 – RTL/Veronica /Endemol)

¹⁰⁴ Commission Decision of 24 April 1996 declaring a concentration to be incompatible with the common market and the functioning of the EEA Agreement (Case No IV/M.619 – Gencor/Lonrho)

¹⁰⁵ 97/277/EC: Commission Decision of 20 November 1996 declaring a concentration to be incompatible with the common market (Case No IV/M.784 – Kesko/Tuko) Council Regulation (EEC) No 4064/89, *Official Journal L 110*, 26/04/1997 P. 0053–0076

¹⁰⁶ 97/610/EC: Commission Decision of 4 December 1996 declaring a concentration to be incompatible with the common market and the functioning of the EEA Agreement (Case No IV/M.774 – Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM), *Official Journal L 247*, 10/09/1997 P. 0001–0046

¹⁰⁷ 98/663/EC: Commission Decision of 26 June 1997 declaring a concentration to be incompatible with the common market (Case No IV/M.890 – Blokker/Toys ‘R’ Us), *Official Journal L 316*, 25/11/1998 P. 0001–0019

¹⁰⁸ 1999/153/EC: Commission Decision of 27 May 1998 relating to a proceeding pursuant to Council Regulation (EEC) No 4064/89 (Case No IV/M.993 – Bertelsmann/Kirch/Premiere), *Official Journal L 053*, 27/02/1999 P. 0001–0030

¹⁰⁹ 1999/154/EC: Commission Decision of 27 May 1998 relating to a proceeding pursuant to Council Regulation (EEC) No 4064/89 (Case No IV/M.1027 – Deutsche Telekom/BetaResearch), *Official Journal L 053*, 27/02/1999 P. 0031–0045.

¹¹⁰ 97/540/EC: Commission Decision of 22 January 1997 declaring a concentration to be compatible with the common market and the functioning of the EEA Agreement (Case No IV/M.794 – Coca-Cola/Amalgamated Beverages GB), *Official Journal L 218*, 09/08/1997 P. 0015–0042.

¹¹¹ 98/327/EC: Commission Decision of 11 September 1997 declaring a concentration to be compatible with the common market and the functioning of the EEA Agreement (Case No IV/M.833 – The Coca-Cola Company/Carlsberg A/S), *Official Journal L 145*, 15/05/1998 P. 0041–0062.

¹¹² 98/602/EC: Commission Decision of 15 October 1997 declaring a concentration to be compatible with the common market and the functioning of the EEA Agreement (Case No IV/M.938 – Guinness/Grand Metropolitan), *Official Journal L 288*, 27/10/1998 P. 0024–0054.

A kollektív erőfölény alapjainak alaposabb kidolgozása is erre az időszakra nyúlik vissza. Először a *Gencor/Lonrho*, majd a *Kali und Salz*¹¹³ ügyekben került kibontásra a fogalom és annak versenyjogi vonatkozásai.

1997-ben, először a rendelet fennállása óta, az Európai Bizottság más megállapításra jutott egy kiemelt jelentőségű összefonódással kapcsolatosan, mint az amerikai hatóságok. A *Boeing/McDonnell Douglas* ügyben¹¹⁴ az amerikai Department of Justice nem talált kifogásolni valót, szemben az Európai Bizottsággal, amely különböző kötelezettségszabásokkal kívánta biztosítani, hogy ne sérüljön a verseny. Az eset hatására jelentősen megélenkült a transzatlanti együttműködés. Egészen a 2001-es *General Electric/Honeywell*¹¹⁵ ügyig nem fordult elő hasonló mértékű véleménykülönbség az amerikai és az európai versenyhatóság között.

A Bizottság 1996-ban egy átfogó jelentést készített a belső piac helyzetéről,¹¹⁶ és annak alapján kidolgozott egy akciótervet *Cselekvési terv az egységes piacért* címmel.¹¹⁷ A megfogalmazott negyven nagy stratégiai célkitűzés tartalmazta többek között azt, hogy hatékonyabbá kell tenni a szabályozást a Közösségben, és fel kell számolni a piactorzító tényezőket.

Ennek fényében 1997. június 30-án változtatásokat fogadott el a Tanács, amelyek 1998. március 1-jén léptek hatályba. A változtatások kiterjesztették a rendelet alkalmazhatóságát; a módosítással a később ismertetésre kerülő küszöbszámok alkalmazhatóságát kívánták többek között kiterjeszteni, ám a „[...] tagállamok közötti egyeztetések során [...] a javaslat elvzertt és a módosításokkal bevezetett új küszöb alapján érdemben sok koncentráció nem esik közösségi dimenzióba.”¹¹⁸

(c) 1999–2001. Az ellentmondások időszaka

Ebben az időszakban a Bizottság dinamikusan és kreatívan alkalmazta a Fúziós Rendeletet. Ennek eredményeként a korábbi időszakokhoz képest jóval több – nyolc – összefonódást tiltott meg, ráadásul a tiltó határozattól való félelem miatt a vállalkozások két esetben is visszavonták a bejelentésüket.¹¹⁹ A Bizottság az elé kerülő esetekben számos versenyjogi és közgazdasági elméletet alkalmazott, így például a szomszédos piacokra, a piacrálépési korlátokra,¹²⁰ a konglomerátum- és a

¹¹³ IV/M.308 *Kali und Salz/MdK/Treuhand* [1994] O.J. L186/30; on appeal Joined Cases C 68/94 & 30/95 *France v Commission; Societe Commerciale es Potasses et de l’Azore (SCPA) v Commission* [1998] E.C.R. I-1375; [1998] 4 C.M.L.R. 829.

¹¹⁴ Case IV/M.877, Commission decision of 30 July 1997, 1997 OJ L 336/16.

¹¹⁵ 2004/134/EC: Commission Decision of 3 July 2001 declaring a concentration to be incompatible with the common market and the EEA Agreement Case COMP/M.2220 – *General Electric/Honeywell*, *Official Journal L 048*, 18/02/2004 P. 0001–0085.

¹¹⁶ Címe: Az egységes piac és a holnap Európája

¹¹⁷ CSE (97) 1 final, 1997.

¹¹⁸ VÁRNAY ERNŐ – PAPP MÓNKA: *Az Európai Unió joga*. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, 2001, 531.

¹¹⁹ *Alcan/Pechiney* (Case IV/M.1715) és *Time Warner/EMI* (COMP/M.1852).

¹²⁰ *Telia/Telenor* Case IV/M.1439, Commission Decision of 13 October 1999, 2001 OJ L 40/1; és *Air Liquide/BOC* Case COMP/M.1630, Commission Decision of 18 January 2000.

portfólió hatásokra,¹²¹ a vertikális hatásokra¹²² és az ún. „spill-over” hatásra¹²³ vonatkozó elméleteket.

A *Carrefour/Promodes*¹²⁴ ügyben a Bizottság 40 százalékos piaci részesedés alatt is megállapította, hogy a vállalkozás erőfölényes helyzetbe kerülne az összefonódás után.

Változott a helyzet a Bizottság határozatainak végrehajtásával kapcsolatosan is. Egyrészt a brüsszeli testület szigorúan betartatta a kötelezettségvállalások felajánlására rendelkezésre álló határidőket (pl. *Volvo/Scania* ügy); másrészt a feltétel-szabások és kötelezettségvállalások végrehajtását szigorúan ellenőrizte (pl. *TotalFina/Elf*¹²⁵).

(d) 2002–2003. A számvetés és a reform időszaka

Ekkor kezdődött meg a fúziós szabályozás alapos felülvizsgálata.¹²⁶ 2001 decemberében jelent meg a Bizottság sajtóközleménye a reform megindításáról.¹²⁷

A 4064/89-es régi Fúziós Rendelet 1. cikkely (4) bekezdése előírta, hogy a Bizottság 2000. július 1-jéig nyújtson be jelentést a küszöbszámok működéséről. Ennek megfelelően 2000-ben a Bizottság elindította a régi rendelet felülvizsgálatát, megragadva az alkalmat, hogy túlmenjen az előbb említetteken. Ehhez megfelelő alapot szolgáltatott a 10 éves tapasztalat, és a már több mint 2000 eldöntött ügy.

Az Európai Bizottság a Zöld Könyvvel kezdte meg a tervezett módosítások társadalmi vitára bocsátását, és számos ötletet, illetve lehetőséget vázolt, hogy milyen irányokba lehetne módosítani a Fúziós Rendeletet. Mario Monti versenyügyekért felelős biztos a következőket mondta az akkor induló reformról: „Eljött az idő, hogy megvizsgáljuk, hogy a ‘one-stop’ rendszerből profitáljon-e még több vállalkozás, és hogy a szabályokat egy egyre inkább globalizálódó üzleti környezet valóságához, és a kibővülő Unióhoz igazítsuk.”¹²⁸

A módosítást a Bizottság azért tervezte, hogy a Fúziós Rendelet továbbra is hatékony eszköze maradjon a koncentráció ellenőrzésnek egy változó politikai és gazdasági környezetben.

Az Európai Közösség tagállamainak fúziókra vonatkozó szabályozásaiban eddig is számottevő eltérések voltak, ráadásul a Rendelet elfogadása óta 12-ről 15-re bővült az Európai Unió tagállamainak a száma,¹²⁹ továbbá 2004-ben várható volt a

¹²¹ General Electric/Honeywell Case COMP/M.2220, Commission Decision of 3 July 2001; és Tetra Laval/Sidel Case COMP/M.2416, Commission Decision of 30 October 2001.

¹²² AOL/Time Warner Case COMP/M.1845, Commission Decision of 11 October 2000, 2001 OJ L 268/28.

¹²³ Volvo/Scania Case COMP/M.1672, Commission Decision of 14 March 2000, 2001 OJ L 143/74.

¹²⁴ Case COMP/M.1684, Commission Decision of 25 January 2000, 2000 OJ L 164/5.

¹²⁵ Case COMP/M.1628, Commission Decision of 9 February 2000, 2001 OJ L 143/1.

¹²⁶ Bővebb információkért lsd.: <http://www.europa.eu.int/comm/competition/mergers/review>

¹²⁷ Commission Press Release IP/01/1795, 2001. december 11.

¹²⁸ Mario Monti, Commission Launches Wide-Ranging Discussion on Reform of Merger Control Regime, Commission Press Release IP/01/1795 of December 11, 2001.

¹²⁹ Nem szabad arról sem elfeledkezni, hogy 1994-ben hatályba lépett az Európai Gazdasági Térségről (European Economic Area) szóló egyezmény, amelynek hatására kibővült a Bizottság joghatósága az EGT területén létrejövő, a küszöbszámokat elérő koncentrációkra is. Így például Lichtenstein vagy Andorra területére.

meglévő rendszer további bővítése, így mindenképpen időszerű volt már a felülvizsgálat.

Az előzmények között meg kell említenünk négy esetet, amelyek jelentős hatással voltak a reform folyamatra. Ezekre az esetekre visszatérünk még, mivel olyan jelentős kérdésekben kellett döntenie az Európai Bíróságnak, amely kérdések a reformra is ennek megfelelően voltak hatással. Elsőként a *GE/Honeywell*¹³⁰ esetet kell említenünk. A General Electric vállalat meg kívánta vásárolni a Honeywell céget. A meghatározott piac annak szűk mivolta miatt (repülőgép alkatrészek) gyakorlatilag egy globális piacot jelentett, és ennek megfelelően mind az amerikai, mind az európai versenyhatóságok megvizsgálták. Az esetet azonban a két hatóság különbözőképp döntötte el, mert míg az amerikai hatóság inkább a horizontális hatásokra, addig az európai hatóság a vertikális hatásokra is koncentrált. Az esetet egyes szerzők, mint az európai *Brown Shoe* esetet jellemezték,¹³¹ utalva arra, hogy az – álláspontjuk szerint – teljesen megalapozatlan versenypolitikai szempontok alapján.

A második eset, amelyet meg kell említenünk, az *Airtours/First Choice*¹³² eset. Itt a Bizottság kollektív erőfölény létrejötte miatt akadályozta meg a két vállalkozás fúzióját, amely döntést azonban a Bíróság megsemmisített.¹³³ A Bíróság erősen kritizálta a Bizottság hiányos bizonyítékait és közgazdasági érveit.¹³⁴ Az *Airtours* ügy volt az első, amelyben az Európai Bíróság megsemmisítette a Bizottság egy fúzióval kapcsolatos határozatát. Ez annak is köszönhető volt, hogy az Elsőfokú Bíróságnak az *Airtours* esetig mindössze három tiltó határozatot kellett elbírálnia, nevezetesen a *Gencor*, az *Endemol* és a *Kesko Oy* ügyeket.¹³⁵

A *Schneider/Legrand* ügyben a Bizottság megtiltotta két nagy francia vállalkozás fúzióját.¹³⁶ Ezt a döntést azonban az Elsőfokú Bíróság megsemmisítette a Bizottság megállapításainak hibáira és a fúzió hatásainak téves prognózisaira hivatkozván.¹³⁷ Az ügyben a Bíróság egyben súlyos eljárási hibát is megállapított, mivel a Bizottság eltérő alapokon indokolta meg az érintett piac behatárolását a végleges döntésében és a kifogásközlésben.¹³⁸ Végezetül a *Tetra Laval/Sidel* ügyben a Bizottság

¹³⁰ Case COMP/M.2220

¹³¹ ERIC S. HOCHSTADT: The Brown Shoe of European Union Competition Law. *Cardozo Law Review* 24 (2002). 238.

¹³² 2000/276/EC: Commission Decision of 22 September 1999 declaring a concentration to be incompatible with the common market and the EEA Agreement (Case IV/M.1524 – *Airtours/First Choice*). *Official Journal L* 093, 13/04/2000 P. 0001–0033

¹³³ *Airtours v Commission*, Case T-342/99, [2002] ECR II–2585

¹³⁴ Lsd. azonban ALI NIKPAY AND FRED HOUWEN: Tour De Force or a Little Local Turbulence? A Heretical View on the *Airtours* Judgement. *European Competition Law Review*, 2003/24, no. 5.

¹³⁵ *Gencor v Commission*, Case T-102/96 [1999] ECR II-00753; *Endemol Entertainment Holding v Commission* T-221/95 [1999] ECR II-01299; *Kesko Oy v Commission* T-22/97 [1999] II-03775

¹³⁶ Decision No 2004/275/EC of October 10, 2001, Case No COMP/M.2282 (OJ 2004, L 101)

¹³⁷ *Schneider Electric SA v Commission of the European Communities*. Case T-77/02. Judgment of the Court of First Instance (First Chamber) of 22 October 2002. *European Court reports 2002 Page II-04201*

¹³⁸ Lsd. bővebben FILIP RAGOLLE: Schneider Electric V Commission: The CFI's Response to the Green Paper on Merger Review. *European Competition Law Review*, 2003/24, no. 4.

határozatát¹³⁹ szintén megalapozatlanságra és a megfelelő érvek hiányára hivatkozván bírálta felül a Bíróság.¹⁴⁰

A fentebbiekre tekintettel 2002. december 11-én bejelentették a Bizottság által elfogadott átfogó reformcsomagot.¹⁴¹ A reform folyamat azon kevés esetek egyike az Európai Közösségben, illetve az Európai Unióban, amikor nem egy előre meghatározott célt próbáltak megvalósítani mindenáron, hanem valódi társadalmi részvétellel próbálták jobbitani a fennálló szabályozást. Az Európai Bizottság rugalmasságát talán meggyőzően bizonyítja, hogy 2003-ban, amikor az Európai Bíróság három esetben is erősen kritizálta a munkáját, olyan új ötletekkel állt elő, amelyek ideális esetben kiszámíthatóbbá teszik az összefonódások ellenőrzését, és amely az Európai Közösségnek és állampolgárainak hasznára válik.

Az új Fúziós Rendelet 2004. május 1-jén lépett hatályba és új fúziós tesztet vezetett be, a korábbi erőfölény teszt helyett az ún. SIEC tesztet.¹⁴² Ezzel egyidőben a Bizottság iránymutatást adott ki a horizontális összefonódásokkal kapcsolatban,¹⁴³ amely azóta alapkőnek számít az összefonódások és gyakran egyéb versenyjogi kérdések megítélésekor is. A Bizottság azonban nem fejezte be a reformokat, ugyanis folyamatban van a nem-horizontális összefonódásokkal kapcsolatos iránymutatás kiadása¹⁴⁴ és egy új, jelentősen átdolgozott joghatósági közlemény megalkotása.¹⁴⁵ Végezetül érdemes utalni az IMPALA-ítéletre, amelyben az Elsőfokú Bíróság egy engedélyező határozatot¹⁴⁶ helyezett hatályon kívül közös erőfölényre hivatkozván, és amelyben különbséget tett meglévő közös erőfölényes helyzet és közös erőfölényt létrehozó összefonódások között a bizonyítási teher vonatkozásában.¹⁴⁷

2. A 81. és 82. cikk jogalkalmazásának megújítása

Az 1990-es évek elején egyre gyakoribb kritika érte a Bizottságot a jogalkalmazás túlzottan formális mivolta miatt. *David Deacon* közgazdász 1995-ben a *Fordham*

¹³⁹ 2004/124/EC: Commission Decision of 30 October 2001 declaring a concentration to be incompatible with the common market and the EEA Agreement (Case No COMP/M. 2416 – Tetra Laval/Sidel), *Official Journal L 043*, 13/02/2004 P. 0013–0087

¹⁴⁰ Tetra Laval BV v Commission of the European Communities, Case T–5/02, Judgment of the Court of First Instance (First Chamber) of 25 October 2002, *European Court reports 2002 Page II–04381*. Bővebben lsd. pl. DAVID HOWARTH: Tetra Laval/Sidel: Microeconomics or Microlaw. *European Competition Law Review*, 2005/7.

¹⁴¹ Commission Press Release IP/02/1856 of 11 December 2002.

¹⁴² Lsd. pl. JESSICA SCHMIDT: The New ECMR: “Significant Impediment” Or “Significant Improvement”? *Common Market Law Review*, 41 (2004).

¹⁴³ Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings, OJ C 31, 05.02.2004, p. 5–18

¹⁴⁴ http://ec.europa.eu/comm/competition/mergers/legislation/non_horizontal_consultation.html

¹⁴⁵ <http://ec.europa.eu/comm/competition/mergers/legislation/jn.pdf>

¹⁴⁶ 2005/188/EC: Commission Decision of 19 July 2004 declaring a concentration compatible with the common market and the functioning of the EEA Agreement (Case No COMP/M.3333 – SONY/BMG), *Official Journal L 062*, 09/03/2005 P. 0030–0033

¹⁴⁷ Independent Music Publishers and Labels Association (Impala, association internationale) v Commission of the European Communities, Case T–464/04, Judgment of the Court of First Instance

Institute hagyományos éves konferenciáján¹⁴⁸ a jogi formalizmussal szemben felépve a hatásalapú vizsgálatot szorgalmazta a vertikális megállapodásokkal kapcsolatban.¹⁴⁹ Ezzel gyakorlatilag egy máig tartó reform folyamat indult meg, amelynek köszönhetően a Bizottság számos jogszabályt alkotott újfajta szemléletet a gyakorlatba átültetve és a formalizmus felől a hatás alapú vizsgálat felé mozdult el.

A 82. cikkel kapcsolatos kérdések megvitatása már régóta időszzerű volt,¹⁵⁰ azonban a felülvizsgálat – mondhatnánk – a megszokott módon indult, azaz a Bizottság valamely prominens személye egy nagy jelentőségű konferencián bejelentette, hogy a 82. cikkely felülvizsgálatát fontolgatják.¹⁵¹ A Bizottság 2005-ben kezdte meg a 82. cikkhez kapcsolódó gyakorlatának tényleges felülvizsgálatát,¹⁵² és még ugyanebben az évben közzétette a vitaanyagát és az ahhoz kapcsolódó szakértői jelentést, amely közgazdasági oldalról vizsgálta a kérdést.¹⁵³ A dokumentumok rendkívül élénk tudományos vitát eredményeztek, és több mint száz szervezet és személy tett észrevételeket a vitaanyaggal kapcsolatban,¹⁵⁴ amelyek két véglet között mozogtak. Vannak, akik szerint nincs szükség semmilyen változtatásra, míg mások szerint a 82. cikk esetén a joggyakorlatnak nincsen semmilyen közgazdaságtani megalapozottsága, és azt összhangba kell hozni a modern közgazdaságtudomány eredményeivel.¹⁵⁵

A 81. és 82. cikkek kapcsán a joggyakorlat olyan színessé vált erre az időre, hogy jelen tanulmány terjedelmi korlátai miatt még felvillantani sincs lehetőség érdekessége-

(Third Chamber) of 13 July 2006, European Court reports 2006 Page II–02289. Bővebb elmezés tekintetében lsd. DOTECOM: Damned If You Don't, Damned If You Do? What Are the Implications of the CFI Decision to Annul the Commission Clearance of Sony BMG? In www.dotecom.com; GISELA AIGNER – OLIVER BUDZINSKI – ARNDT CHRISTIANSEN: *The Analysis of Coordinated Effects in EU Merger Control: Where Do We Stand after Sony/BMG and Impala?* (SSRN, 2006.) és SVEN B. VOLCKER – CORMAC O'DALY: The Court of First Instance's Impala Judgement: A Judicial Counter-Reformation in EU Merger Control. *European Competition Law Review*, 2006/27, no. 11.

¹⁴⁸ Twenty-second Annual Fordham Corporate Law Institute on International Antitrust Law & Policy, New York, 26–27 October 1995.

¹⁴⁹ DAVID DEACON: Vertical Restraints under EU Competition Law: New Directions. In BARRY E. HAWK (ed.) *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute*. New York: Fordham Corporate Law Institute, 1996.

¹⁵⁰ Lsd. bővebben pl. ROBER O'DONOGHUE AND A JORGA PADILLA: *The Law and Economics of Article 82*. Oxford: Hart Publishing, 2006, 16–20.

¹⁵¹ MARIO MONTI: 8th EU Competition Law and Policy Workshop, European University Institute, June 2003; Speech delivered by PHILIP LOWE at the Fordham Antitrust Conference, Thirtieth annual conference on international antitrust law and policy, Fordham, New York, 23 October 2003; Speech by MARIO MONTI, *EU Competition Policy after May 2004*, Speech at the Fordham Corporate Law Institute, New York, 24 October 2003; Speech by MARIO MONTI, *A reformed competition policy: achievements and challenges for the future*, Center for European Reform, Brussels, 28 October 2004; NEELIE KROES, *Preliminary Thoughts on Policy Review of Article 82*, Speech at the Fordham Corporate Law Institute, New York, 23 September 2005.

¹⁵² Lsd. pl. NEELIE KROES, *Preliminary Thoughts on Policy Review of Article 82*, Speech at the Fordham Corporate Law Institute, New York, 23 September 2005.

¹⁵³ Report by the EAGCP, An economic approach to Article 82, July 2005, http://ec.europa.eu/comm/competition/publications/studies/eagcp_july_21_05.pdf

¹⁵⁴ A nyilvános dokumentumok elérhetőek: <http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/art82/contributions.html>

¹⁵⁵ A 82. cikk vonatkozó joggyakorlatának elemzése tekintetében lsd. GCLC RESEARCH PAPERS ON ARTICLE 82 EC Bruges: College of Europe, Global Competition Law Centre, July 2005.

ket. Az Európai Bíróság azonban egyre alaposabban ellenőrzi a Bizottságot, és már egyre kevésbé érzi a külső szemlélő azt, hogy a Bizottság és a Bíróság sok kérdésben nyilvánvalóan együttműködik, hanem sokkal inkább egy konstruktív együttműködésről lehet beszélni, ahol a Bíróság rendkívül alapos vizsgálat alá veszi a Bizottság döntéseit.¹⁵⁶

3. Az antitröszt szabályok végrehajtásának megújítása

Negyven év után 2004-ben jelentősen átrendeződött a közösségi versenyszabályok alkalmazása. Az 1/2003-as tanácsi rendelet¹⁵⁷ ugyanis jelentősen decentralizálta a jogalkalmazást, amely számos új kérdést vet fel a jövőre nézve. Egy bizonyos, a Bizottság a jövőben kevésbé lesz képes az általános közösségi politikák előremozdítására versenyjogi eszközökkel.¹⁵⁸ A Bizottság a decentralizáció mellett a közelmúltban megújította a bírságolási közleményét¹⁵⁹ és engedékenységi politikáját¹⁶⁰ is, amelyek úgy tűnik egyértelműen sikeresnek bizonyulnak.¹⁶¹ A Bizottság azonban a decentralizáció mellett a nemzeti jogalkalmazókkal való együttműködés érdekében is jelentős előrelépéseket tett és részletes szabályokat alakított ki az együttműködés tekintetében.¹⁶² Mindezek mellett a Bizottság az antitröszt szabályok kikényszerítésében nagyobb szerepet szán a magánfeleknek, így a magánjogi jogérvényesítéssel kapcsolatosan is vitát kezdeményezett és megjelentetett egy Zöld Könyvet.¹⁶³ Talán végezetül érdemes arra is utalni, hogy a Bizottság szervezete is számottevő változáson ment keresztül a hivatkozott időszakban, mind létszámát, mind szerkezetét, mind a versenypolitikai kérdésekhez való hozzáállását tekintve.

V. Zárszó

Számos jelentős kérdés még említés szintjén sem került bemutatásra, mint pl. a közösségi versenyjog mögött meghúzódó célok változásai, az eljárásjogi kérdések jogok

¹⁵⁶ Lsd. pl. BO VESTERDORF: Judicial Review in EC Competition Law: Reflections on the Role of the Community Courts in the EC System of Competition Law Enforcement. *Competition Policy International*, 2005/1, no. 2.

¹⁵⁷ Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty, OJ L 1, 04.01.2003, p.1–25

¹⁵⁸ JAN PIET SLOT: A View from the Mountain: 40 Years of Developments in EC Competition Law, In McDONNELL (ed.) *A Review of Forty Years of Community Law – Legal Developments in the European Communities and the European Union*. The Hague: Kluwer Law International, 2005.

¹⁵⁹ Guidelines on the method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2) (a) of Regulation No 1/2003. Official Journal C 210, 1.09.2006, p. 2–5

¹⁶⁰ Commission notice on immunity from fines and reduction of fines in cartel cases, Official Journal C 298, 8.12.2006, p. 17. Az engedékenységi politika elemzése tekintetében lsd. WOUTER P. J. WILS: Leniency in Antitrust Enforcement: Theory and Practice. *World Competition*, 2007/1.

¹⁶¹ JATINDER S. SANDHU: The European Commission's Leniency Policy: A Success. *European Competition Law Review*, 2007/3., és WOUTER P. J. WILS: The European Commission's 2006 Guidelines on Antitrust Fines: A Legal and Economic Analysis. *World Competition*, 2007/2.

¹⁶² Commission Notice on cooperation within the Network of Competition Authorities, Official Journal C 101, 27.04.2004, p. 43–53 és Commission Notice on the co-operation between the Commission and the courts of the EU Member States in the application of Articles 81 and 82 EC, Official Journal C 101, 27.04.2004, p. 54–64.

¹⁶³ Green Paper – Damages actions for breach of the EC antitrust rules, COM (2005) 672, 19. 12. 2005.

fejlődése, nemzetközi együttműködések, kriminalizáció kérdései, a liberalizációs folyamatban játszott szerep, az ágazati vizsgálatok, közérdekű szolgáltatások, állami támogatások, stb. A célunk azonban az volt, hogy rávilágítsunk az európai versenyjog fejlődésének sokszínűségére és változatosságára. Ennek során nagyobb hangsúlyt helyeztünk a kezdeti jogfejlődésre, tekintettel arra, hogy a versenyjog és versenypolitika fejlődésével az érdeklődés is párhuzamosan nőtt, így mára gyakorlatilag végeláthatatlan forrás áll az érdeklődő rendelkezésére, amely talán már az áttekinthetlenség szintjét is elérte. A többi jogterülethez képest az 1990-es évek bemutatása során kiemelten kezeltük a fúziókontrollt, tekintettel arra, hogy a fúziós rendelet alkalmazása sikertörténetnek tekinthető, továbbá, hogy számos kérdés különös élel jelentkezik a fúziókontroll területén. Ilyennek tekinthető a bevezetőben említett protekcionizmus újjáéledésének jele, amely már egyes összefonódások kapcsán jelentkezett valamelyest korábban is, de 2006–2007-ben számos versenypolitikai szempontból „botrányosnak” nevezhető politikai megnyilvánuláshoz és ügghöz vezetett.

Hogy mit tartogat a jövő nehéz megjósolni, azonban bizonyos, hogy a reformok nem állnak meg. A megnövekedett munkateher miatt ismételten fel-felbukkan egy specializált bíróság létrehozásának szükségessége. A 2007. szeptember 17-én hozott Microsoft ítélet¹⁶⁴ alapvetően meghatározza az elkövetkező évtized 82. cikkhez kapcsolódó jogfejlődését, azonban egyelőre beláthatatlan irányban, továbbá az Európai Bíróság abban a kérdésben is döntött, hogy összefonódások esetén téves döntésért mikor és mennyiben felel az Európai Bizottság, és perelhető-e kártérítésért.¹⁶⁵ A magánjogi jogérvényesítés várható térnyerését jelzi, hogy számos erre szakosodott amerikai ügyvédi iroda már megtelepedett Európában, továbbá Brüsszelben már létezik olyan szervezet, amely felvásárolja a kártérítési követeléseket. Az Egyesült Királyságban folyamatban lévő ügyekben a közérdekű keresetekben rejlő jövőbeni lehetőségek és az előtte álló akadályok jól nyomon követhetőek, akárcsak a versenyjog kriminalizációjának kérdései. Mint láthatjuk az európai versenypolitika és versenyjogi jogalkalmazás előtt számos kihívás áll még. Mindazonáltal a jogalkotó szervek, a tagállami hatóságok, a piaci szereplők, a tudományos elit, stb. kiemelkedő érdeklődésének köszönhetően bizonyosan bőséges forrás áll majd rendelkezésre az egyes problémás kérdések megvitatásához. És végezetül itt kívánunk visszakanyarodni a címhez és a bevezetőhöz. Az elmúlt 50 év versenypolitikájához képest az egyik komoly kihívást feltehetőleg az iparpolitika és/vagy a tagállami protekcionizmus fogja jelenteni, a másikat pedig az Európai Bíróság Meca-Medina ügyben hozott ítélete,¹⁶⁶ amely akár versenyjogi ügyekben is bevezetheti az arányossági és mérlegelési lehetőségeket, a Szerződés más rendelkezéseire mérten.

¹⁶⁴ Judgment of the Court of First Instance in Case T-201/04 on 17 September 2007, Microsoft Corp. v Commission of the European Communities.

¹⁶⁵ Az Elsőfokú Bíróság T-351/03. sz. ügyben hozott ítélete 2007. július 11-én a Schneider Electric SA kontra az Európai Közösségek Bizottsága ügyben.

¹⁶⁶ David Meca-Medina and Igor Majcen v Commission of the European Communities, Case C-519/04 P, Judgment of the Court (Third Chamber) of 18 July 2006, European Court reports 2006 Page I-06991.